

(Kézirat gyanánt.)

Fraknoi vál. püspök úrnak ide mellékelt tervezetében oly egyházi javadalomról van szó, mely felett az adományozás joga egyedül Ő Felségét, mint legfőbb patronust illeti meg; a püspöki kar erre nézve csak véleményt mondhat, a kultusz-miniszter hozzájáruló vagy ellenkező javaslatot tehet.

A Felségnek ezen joga, hazai történelmünk és szokásaink szerint, kétféle irányban érvényesül.

Az egyik mód az, hogy Ő Felsége az egész javadalmat, mely eredetileg egy az evangéliumi tanács szerint élő egész testület fenntartására rendeltetett, minden, — vagy majdnem minden kötelezettség nélkül egyetlen egyházi férfinak adományozza. Ezen gyakorlatot a külföldi egyháztörténelem is ismeri, például a nagyforradalom előtti Franciaországból; de sem örömmel, sem büszkeséggel nem tekinthet vissza arra.

A királyi kegyuri jog gyakorlásának másik módja, hogy az ilyen realis javadalom bizonyos, az egyházi javak természetével nem ellenkező célokra köttessék le, mint az például a Vallás- és a Tanulmányi alap létesítése alkalmával történt, vagy akkor, mikor a magyar tudományegyetem, a budapesti központi papnevelde, a bécsi, sz. Ágostonról elnevezett Intézet, a Therezianum stb., ily módon jövedelmök nagy részét az illető egyházi tényezők tudásával és beleegyezésével örök alapítványokul kapták.

Midőn tehát a jelen tervezetben arról van szó, hogy a szentjobbi apátság jövedelme egy Rómában létesítendő tudományos és művészeti intézet megalapítására és fenntartására rendeltessék, az ekképen felvetett eszme ellen sem a törvény, sem a régi szokás, sem az ekként kitűzendő cél szempontjából ellenvetést tenni nem lehet.

Annál kevésbbé lehet a javadalom ilyenén incorporációjában lépést látni a saecularisatio felé. Sőt ellenkezőleg, az egyházi vagyonnak minél inkább biztosított cél- és rendeltetésszerű felhasználása egyrészt közeledést jelent az alapítók eredeti szándékához és másrészt legalább a konzervatív érzelmű és hithű elemeket képes az egyházi vagyon erőlyesebb megvédése mellett sorakoztatni.

Sőt ezen nemleges érvelésen kívül vannak pozitív érvek is, melyek ezen eszme elfogadása mellett szólnak, ilyenek:

1) Európának majd minden művelt nemzetének van egy ilyen, államilag felállított és fenntartott intézete, melyek nem csak az illető országnak irodalmában és művészetében kiváló szerepet játszanak, de amelyekből már számos, világszerte ismert

és nagybecsű közlemény és remek munka került ki, valamint tagjai és teljes kiképzettetésüket ott nyert tanítványai mindenütt az elismert szaktekintélyek közt találhatók, úgy hogy bátran állíthatni, miszerint az illető országok ezen intézetek megalapítása által a tudomány és művészet, sőt egyáltalában a nemzeti kultúra mindinkább felvirágoztatásának szempontjából megbecsülhetetlen szolgálatakat tettek.

2) Magyarországnak, bármennyire iparkodunk is a nyugati nemzetekkel lépést tartani, ilyen intézete még nincs, s tekintve gazdasági és egyéb viszonyainkat alig remélhető, hogy az állam közel jövőben vagy egyáltalában ilyennek létesítésére képes vagy hajlandó legyen, bárminő égető szükségünk legyen is rá, aminthogy van is, tekintve hogy mind a tudományos irodalom, mind a művészet terén egyre fellendülő lelkes munkásságnak szemtanúi vannak, melyet nemzeti irányban fejleszteni, támogatni, rendszerbe foglalni és ápolni, hazafias kötelességünk, mely kötelességet célravezetőleg, az e téren tájékozottak közmeggyőződése szerint kiváló mérvben ily helyesen szervezett intézet által, főleg Rómában, az irodalmi és műkincsek ezen ősrégi és mindig örökbecsű tárházában teljesíteni lehetne.

3) Hogy ilyen intézet Fraknoi püspöknek eszménye szerint és nagymérvű, személyes anyagi áldozatai mellett egyházi vagyonból állíttassék fel, és az apostoli Kegyzárnak, mint annak legfőbb védnökének engedélyező és megerősítő hozzájárulása által örök időkre biztosíttassék, az a magyar katolika Egyháznak époly örökké fénylő dicsőségére fogna szolgálni, és újlagos bizonyítékául annak, hogy ezen egyház mindig első sorban állott ott, ahol a hazát szolgálni, annak dicsőségét előmozdítani, kulturáját támogatni és felvirágoztatni kellett.

4) Maga a magyar Kath. Egyház ez által semmit sem vesz, mert az ilyen javadalomnak nincs várományosa, sőt amint erre már volt példa, megüresedésük esetén egyszerűen, ideiglenesen vagy állandóan a Vallás- vagy Tanulmányi alapok egyikébe kebeleztetnek be, ezeknek némi hasznára ugyan, de melyet sokszorosan felülmul az az erkölcsi haszon, hogy ily intézet a katolika egyháznak köszöni eredetét, és ama, bizonyos tekintetben még anyagainak is beszámítható előny, mely abban rejlik, hogy ez úton számos törekvő hazánkfa tovább képzésére és tudományos vagy művészeti működésre oly és akkora segínyt nyer, melyre másképen vagy egyáltalában nem, vagy csak kivételképen tudna szert tenni.

5) Az intézetnek Rómában való felállítása, mi okvetlenül maga után vonandja azt, hogy létesülése a Szentszéknél bejelentetvén, annak is védelme alá kerül, új és becses köteléket képezne az egyházi központ és magyarhoni katolikus egyház közt, és hazánk jó hírnevét és tekintélyét ott, de a hasontermészetű más intézetek révén az egész művelt világban is emelné, úgy, hogy e tekintetben is az egyház által hozandó ezen nemes áldozat is csak ismét a haza dicsőre és dicsőségére válnék.

6) Az intézet katolikus jellegét a püspök-kari bizottság szövegezésének elfogadása által mindenképen biztosítotttnak látjuk. Amennyiben a M. T. Akadémia az őt illető jogra nézve a mi kikötésünket el nem fogadná, Fraknoi püspök úr feladata lenne, az ő akadémiai alapítványát ezen ügyből egészen kikapcsolni.

7) Ami még külön az egyházművészeti intézetet illeti, ennek katolikus jellegét az igazgatótanács mindenkor ellenőrizhetné. A Sz. Imre-kollegium és Sz. Imre-körök műgyetemi hallgatói és tanárjelöltjei között bizonyára lesznek mindenkor olyanok, kik vallási és erkölcsi tekintetben minden biztosítékot megadnak arra, hogy római tartózkodásuk és későbbi életmunkájuk az Egyháznak nem szegényére, hanem dicsőségére lesz.

8) Mindenesetre fontosnak tartjuk, hogy a római intézet alapítása minél előbb szerencsésen dülőre vitessék. Az egyházi nagyobb javadalmak körül az utóbbi időben előfordult bonyodalmak, (Lipovniczky, Ivánkovics, Bubics, Császka) sok odiumot halmoztak még a jobbérzelműek lelkében is az egyházi nagybirtokra. Ha most ezen önmagukban igen hasznos és a hazai jóérzelmű közvélemény szemében is igen kívánatos intézetek létesítése bármily okból megfeneklenék, az egyháziak telhetetlenségéről és érdemleges alkotásokra való telhetetlenségéről szóló hiedelmek és rágalmak új tápot és az eddigieknél is nagyobb elterjedést nyernének.

Veszprém-Kassa, 1911. február 16-án.

Báró Hornig Károly,
veszprémi püspök.

Dr. Fischer-Colbrie Ágost,
kassai püspök.

A Hornig püspök előterjesztése

(Kézirat gyanánt.)

Fraknói vál. püspök úrnak ide mellékelt tervezetében oly egyházi javadalomról van szó, mely felett az adományozás joga egyedül Ő Felségét, mint legfőbb patronust illeti meg; a püspöki kar erre nézve csak véleményt mondhat, a kultuszminiszter hozzájáruló vagy ellenkező javaslatot tehet.

A Felségnek ezen joga, hazai történelmünk és szokásaink szerint, két irányban nyilvánulhat, a mennyiben vagy egyszerű, egy bizonyos meghatározott egyházi férfiúnak történendő adományozásról van szó, vagy arról, hogy az ilyen realis javadalom bizonyos, az egyházi javak természetével nem ellenkező célokra köttessék le, mint az például a Vallás- és a Tanulmányi alap létesítése alkalmával történt, vagy akkor, mikor a magyar tudományegyetem, a budapesti központi papnevelde, a bécsi, sz. Ágostonról elnevezett Intézet stb., ily módon jövedelmök nagy részét az illető egyházi tényezők tudtával és beleegyezésével örök alapítványokul kapták.

Midőn tehát a jelen tervezetben arról van szó, hogy a szentjobbi apátság jövedelme egy Rómában létesítendő tudományos és művészeti intézet megalapítására és fenntartására rendeltessék, az ekképen felvetett eszme ellen sem a törvény, sem a régi szokás, sem az ekként kitűzendő cél szempontjából ellenvetést tenni nem lehet.

Sőt ezen nemleges érvelésen kívül vannak pozitív érvek is, melyek ezen eszme elfogadása mellett szólnak, ilyenek:

1) Európának majd minden művelt nemzetének van egy ilyen, államilag felállított és fenntartott intézete, melyek nem csak az illető országnak irodalmában és művészetében kiváló szerepet játszanak, de amelyekből már számos, világszerte ismert és nagybecsű közlemény és remek munka került ki, valamint tagjai és teljes kiképeztetésüket ott nyert tanítványai mindenütt az elismert szaktekintélyek közt találhatók, úgy hogy bátran állíthatni, miszerint az illető országok ezen intézetek megalapítása által a tudomány és művészet, sőt egyáltalában a nemzeti kultúra mindinkább felvirágoztatásának szempontjából megbecsülhetetlen szolgálatokat tettek.

2) Magyarországnak, bármennyire iparkodunk is a nyugati nemzetekkel lépést tartani, ilyen intézete még nincs, s tekintve gazdasági és egyéb viszonyainkat alig remélhető, hogy az állam közel jövőben vagy egyáltalában ilyennek létesítésére

képes vagy hajlandó legyen, bárminő égető szükségünk legyen is rá, aminthogy van is, tekintve hogy mind a tudományos irodalom, mind a művészet terén egyre fellendülő lelkes munkásságnak szemtanúi vannak, melyet nemzeti irányban fejleszteni, támogatni, rendszerbe foglalni és ápolni, hazafias kötelességünk, mely kötelességet célra-vezetőleg, az e téren tájékozottak közmeggyőződése szerint kiváló mérvben ily helyesen szervezett intézet által, főleg Rómában, az irodalmi és műkincsek ezen ősrégi és mindig örökbecsű tárházában teljesíteni lehetne.

3) Hogy ilyen intézet Fraknoi püspöknek eszménye szerint és nagymérvű, személyes anyagi áldozatai mellett egyházi vagyonból állíttassék fel, és az apostoli Kegyurnak, mint annak legfőbb védnökének engedélyező és megerősítő hozzájárulása által örök időkre biztosíttassék, az a magyar katolika Egyháznak époly örökké fénylő dicsőségére fogna szolgálni, és újólagos bizonyítékaul annak, hogy ezen egyház mindig első sorban állott ott, a hol a hazát szolgálni, annak dicsőségét előmozdítani, kulturáját támogatni és felvirágoztatni kellett.

4) Maga a magyar Kath. Egyház ez által semmit sem vesz, mert az ilyen javadalomnak nincs várományosa, sőt amint erre már volt példa, megüresedésök esetén egyszerűen, ideiglenesen vagy állandóan a Vallás- vagy Tanulmányi alapok egyikébe kebeleztetnek be, ezeknek némi hasznára ugyan, de melyet sokszorosan felülmul az az erkölcsi haszon, hogy ily intézet a katolika egyháznak köszöni eredetét, és ama, bizonyos tekintetben még anyaginak is beszámítható előny, mely abban rejlik, hogy ez uton számos törekvő hazánkfa tovább képzésére és tudományos vagy művészeti működésre oly és akkora segínyt nyer, melyre másképen vagy egyáltalában nem, vagy csak kivételképen tudna szert tenni.

5) Az intézetnek Rómában való felállítása, mi okvetlenül maga után vonandja azt, hogy létesülése a Szentszéknél bejelentetvén, annak is védelme alá kerül, új és becses köteléket képezne az egyházi központ és magyarhoni katolikus egyház közt, és hazánk jó hírnevét és tekintélyét ott, de a hasontermészetű más intézetek révén az egész művelt világban is emelné, úgy, hogy e tekintetben is az egyház által hozandó ezen nemes áldozat is csak ismét a haza díszére és dicsőségére válnék.